

LOGIKA ÉS ÉRVELÉSTECHNIKA

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/a/KMR-2009-0041 pályázati projekt keretében
Tartalomfejlesztés az ELTE TáTK Közgazdaságtudományi Tanszékén
az ELTE Közgazdaságtudományi Tanszék
az MTA Közgazdaságtudományi Intézet
és a Balassi Kiadó
közreműködésével

Készítette: Mittelholcz Iván

Szakmai felelős: Mittelholcz Iván

2011. február

Logika és érveléstechnika

11. hét

Érvelés és rekonstrukció

Mittelholcz Iván

Készült a következő mű felhasználásával:

Forrai Gábor et al.: Informális logika (www.uni-miskolc.hu/~bolantro/informalis/index.html)

Rekonstrukció

Érvelés és rekonstrukció különbsége

érvelés: sokszor dialogikus, kitérők, visszautalások, pontosítás – nem lineáris, „összevissza”

rekonstrukció: monologikus, premisszák felsorolása, levezetés, konklúzió – lineáris és rendezett

- az érvelés átfogalmazása
- az érv logikai szerkezetének feltárása

Az állítások azonosítása – a konklúzió

A konklúzió lehet:

- explicit
- implicit

A konklúzió azonosítása:

- formai elemek alapján: pl. cím, alcím, absztrakt vagy lead stb.
- tartalmi alapon: konklúziójelző fordulatok: ezért, eszerint, tehát, ebből adódik, arra jutunk, következőképpen, azt kapjuk, a korábbiak folyományaként, az előbbieket alapján, állítom, tagadom, álláspontom szerint stb.
- vezető kérdések: *Miről akar meggyőzni a szerző? Mi a végkövetkeztetése? Mi következik a szövegből?* (nem feltétlenül ugyanaz)

Az állítások azonosítása – a premisszák

A feltételezett konklúzió azonosításával elválik, hogy mi irreleváns a szövegben (legalábbis az érv szempontjából) és mi az ami alkalmas lehet a konklúzió alátámasztására

- premisszajelző kifejezések: mivel, mert, amennyiben, amiatt, figyelembevéve, annak alapján, elfogadva hogy, elismerem, megengedem, az alábbiak szólnak álláspontom mellett stb.
- vezető kérdések: Milyen állításokkal támasztja alá a szerző a konklúziót? Miből következik a konklúzió? (nem feltétlenül ugyanaz)

A jóindulat elve

Az érvelések rekonstrukciója sokszor nem egyértelmű – az eredeti szöveg alternatív értelmezéseket enged meg.

Alternatív értelmezések közti döntés: *azt a rekonstrukciót válasszuk, amelyik a lehető legerősebb logikai szerkezetet nyújtja (csak a többértelmű esetekben).*

- a rekonstrukció legyen jóindulatú, ne a kritika! (így van esélye, hogy kiderül a helyes álláspont)
- pl. *A tanárok alulfizettek* – univerzális állításként elég egy ellenpélda a hamisságához, általánosítás-ként viszont azt kell megmutatni, hogy a tanárok többsége jól fizetett

A relevancia elve

Nem csak az egyes állításoknak lehet információértéke, de annak is, hogy miért pont azt állítjuk (emeljük ki) – főleg deskriptcióknál.

példa

A kerületi pártelnököt letartóztatták.

A nyugdíjas mahjong klub elnökét letartóztatták.

- relevancia elve: a megadott információk összefüggenek
 - a megnevezett funkció kapcsolatban áll a letartóztatással (vagy kifejezetten ebbéli tevékenysége miatt tartóztatták le, vagy a szerző próbálja ezt sugallni)
- nem csak az egyes állításuk kívánhatnak indoklást, de az is, hogy a szerző miért az adott módon fejezi ki azt

Irrelevancia

Legitim: amikor a megjegyzések segítik a hallgatót

- ismétlés (főleg szóban)
- háttér információ
- megértést könnyítő példák

Illegitim: amikor a megjegyzések félrevezetőek

- álláspont váltás
- mellékes dolgok alapos bizonyítása

összefüggés hiánya

Nem egyértelmű, hogy ... (1), tény azonban, hogy ... (2).

– úgy tűnik, mintha lenne összefüggés (1) és (2) között, de ez nem tisztázott

A rekonstrukció algoritmusa

1. megérteni a szöveget
2. konklúzió(k) azonosítása
 - történt-e álláspont változás?
 - ha igen, egyértelmű vagy rejtett?
3. premissák azonosítása
4. explicitté tenni a premissákat és konklúziókat

- átfogalmazás
 - rejtett konklúziók és premisszák megfogalmazása
5. az állítások összefüggéseinek feltérképezése
6. ellenőrzés

Ábrázolás, kiegészítés

Érvelési térkép

Állítások kapcsolatát érvelési térképeken ábrázolhatjuk:

- könnyebben átlátható a részérvek kapcsolata –
 - a részérvek kapcsolata lehet lineáris – ilyenkor a konklúzió elvetéséhez elég az egyiket megcáfolni
 - a részérvek lehetnek függetlenek egymástól – ilyenkor egy részérv kiesése gyengítheti a konklúzió alátámasztottságát, de az álláspont elvetéséhez az összes független érvet meg kell cáfolni
- érvelési térkép készítése nem csak a rekonstrukcióhoz hasznos, de a szerzőnek is megkönnyíti saját álláspontja átlátását

Példa érvelés ábrázolására

Érvelési térkép készítése:

- a szöveg releváns állításait beszámozzuk
- a számokkal térképet rajzolunk: az összetartozó premisszákat vízszintesen, a konklúziókat függőlegesen kötjük össze
- a független érvek külön ágon vannak

XY – (1) aki jelentős tudós, mert (2) igen sokan hivatkoznak rá – (3) írta egyik könyvében, hogy (5) ez így van. Amúgy ha meggondoljuk, hogy (4) ez és ez van, akkor is láthatjuk, hogy (5) ez így van.

- $\{(2)\} \Rightarrow (1)$
- $\{(1), (3)\} \Rightarrow (5)$
- $\{(4)\} \Rightarrow (5)$ – ez utóbbi független érv az eddigiektől

Hiányos premisszák

Konklúzió elhallgatása:

- társas normákat sértene
- szándékolt többértelműség (a szerző sugall valamit, amit viszont le is tagdhat)
- enthüméma: a hallgató maga jut a kívánt konklúzióra – retorikailag erősebb hatás

Premisszák elhallgatása:

- az adott közösség többségének nyilvánvaló
- rejtheti az érvmenet gyenge pontját

Példák rejtett premisszákra

- (1) XY jelentős tudós, mert (2) igen sokan hivatkoznak rá
 - (2') akire sokat hivatkoznak, az jelentős tudós
 - (2'') akire sokat hivatkoznak tudományos téren, az jelentős tudós (tárgyalási univerzum szűkítése)
- XY – (1) aki jelentős tudós – (3) írta egyik könyvében, hogy (5) ez így van
 - (3') ha egy jelentős tudós ír valamit, akkor az úgy van
 - (3'') ha egy jelentős tudós ír valamit saját területével kapcsolatban, akkor az úgy van